

"העולם כולו במה אך גם השחקנים הם אנשים" (היים חפר, מתוך ציטוט של אחד המשתתפים), פרויקט הצגות - במועדון "קול מחול ומכחול"

עורכת המדור: ד"ר נעמי הדס לידור

מאת: סיון רגב

המידית. המשתתפים רואיינו לאחר שלוש ההצגות על ידי הסטודנטית שעבדה על ההצגה לשבועות.

שלב 1 - הצגת פורים - העלאת הרעיון ובחינתו

"זו המשימה שלנו ליצור סביבות שיקום מלאות באפשרויות להתקדמות עצמית". (דיגן, 1996)

ההצגה החלה כיוזמה של הסטודנטיות שלומית נאדין וחלא, שנה ב' באוניברסיטה העברית, שירה, שנה ג' במכללת מבח"ר ומיכל, שנה ג' באוניברסיטת תל אביב. הרעיון להעלות הצגה על בסיס סיפור המגילה הועלה בישיבת הקהילה המתקיימת אחת לשבוע במועדון שמטרתה לאפשר דיון פתוח של כל באי המועדון באופן קבוע. "בישיבת קהילה דיברו על מסיבת פורים. יש כמה אנשים שהתנדבו להשתתף בהצגה... נכין טקסט וביום חמישי נארגן אתם חזרות." (שירה, 4.3). בסופו של דבר בהצגה השתתפו חמישה מציגים והסטודנטיות השלימו תפקידים נוספים. נערכו כמה חזרות, התחלפו בעלי תפקידים והמשתתפים עשו מאמצים להגיע ולהתכונן להצגה. כבר בחזרות היה נראה כי יש הרבה פוטנציאל להצגה כמגייסת את המשתתפים לעשייה משמעותית וכן להיותם שותפים פעילים בתהליך (להד,

פרויקט ההצגה החל כיוזמה חד פעמית של הסטודנטיות לריפוי בעיסוק סביב מסיבת הפורים במועדון התעסוקתי "קול מחול ומכחול". השחקנים משתתפים במועדון התעסוקתי במסגרת השיקום התעסוקתי שהם זכאים לו מתוקף חוק שיקום נכי נפש בישראל (2000). המטרות שהמשתתפים מציבים הן מטרות קבוצתיות ואישיות ומטרת העל של המסגרת היא להרחיב את האפשרויות על מנת לאפשר לכל משתתף למצות את רצונותיו ואת יכולותיו על פי גישת ההחלמה (Krupa, 2013). המתודה של הצגת מחזה מאפשרת התמודדות, דרך הדמויות, עם התרחשויות דרמטיות של הפרט, הקבוצה והקהילה (להד, 2005).

במהלך ההכנות להצגה היה נראה כי העיסוק הקבוצתי בהפקת הצגה משמש קרקע ליצירת הזדמנויות מגוונות להתפתחות ועל כן הוחלט להמשיך את הפרויקט באופן מובנה ואף להרחיב אותו. הפרויקט יוצג בשלושה שלבים, תוך שימוש בציטוטים של משתתפי ההצגה והסטודנטיות שליוו ובנו את הפרויקט יחד אתם תוך התייחסות לחיבור להחלמה ותקווה על פי פטרישיה דיגן (1996). הציטוטים לקוחים קצתם מן "הדוא"ל היומי" (דילר ועמיתים, 2012) ששולחות הסטודנטיות במסגרת ההכשרה ומעבירים את החוויה

בדיבור. משתתפת אחת ציינה את העובדה שאימא שלה רצתה שתשתתף בהצגות כגורם שדחף אותה להשתתף. שתי שחקניות התחילו להשתתף בעקבות כך שהחליפו מישהו בחזרות ובהמשך השתלבו כחלק מן ההצגה באותו התפקיד או בתפקיד אחר. משתתפת אחת הסכימה להשתתף בשל הדמיון בין השם שלה לשם הדמות בהצגה ומשתתפים רבים בחרו תפקידים שהלמו את שאיפותיהם מבחינת תכונות או דרך חיים, כגון: מנהיגות, עובד אדמה, מלכה.

שלב 2 - הצגת פסח - והפעם כפרויקט מובנה

"המשימה שלנו היא לשאול את האנשים עם מגבלה פסיכיאטרית מה הם רוצים וצריכים על מנת לגדול, ואז לספק להם קרקע טובה עליה חיים חדשים יכולים לשלוח שורשים ולצמוח". (דיגן, 1996).

מכיוון שהתגבשה קבוצה וניכר כי הייתה להצגה השפעה חיובית על המשתתפים בה, הוחלט להעלות הצגה נוספת לחג הפסח ולבנות מכך פרויקט בהנחייתה של מיכל, כשמטרות הפרויקט הן: "לתת למשתתפים המשתתפים בהצגה תחושת מסוגלות וביטחון עצמי, לאפשר להם לחוות חוויות העצמה משמעותיות בדרך חדשה ומעניינת, ולאפשר להם להביע את עצמם בדרכים אחרות ממה שהכירו עד עכשיו".

בהצגת פסח נוספו מציגים ונערכו שינויים באופן החזרות. הושם דגש על שיתוף המשתתפים במגוון תחומים כדי לאפשר למשתתפים להיות מעורבים דרך תחומי העניין האישיים שלהם. לדוגמה, את הטקסט כתבה מירב, שעוסקת בכתביה. כשהיא נשאלה לגבי כתיבת הטקסט התייחסה לכך שהשתתפות בהצגה הייתה קשה מבחינה

(2005). "ההצגה לפורים הולכת ממש טוב! יש שיתוף פעולה מצד כולם והצלחנו לאסוף את כולם ולשמור על ריכוז לאורך כל המפגש כמעט בלי הפרעות... כל מי שמשתתף ממש מתרגש מזה וכולם עושים את המאמצים שלהם להשקיע בהצגה! אני חושבת שאפשר לשקול לפתוח קבוצת דרמה." (מיכל, 9.3). ההצגה הייתה מוצלחת והועלתה פעמיים, במסגרת מסיבת הפורים ולאחר מכן בחג עצמו. בחג הפורים עצמו נערכה קריאת מגילה במועדון וניכר כי משתתפי ההצגה היו מעורבים מאוד בסיפור.

מיכל מסכמת את ההצגה כך: "ההצגה הייתה חוויה מהנה. לפני ההצגה, גם יפה וגם מיכאל החליטו שהם מפחדים מדי כדי להציג, אבל בסוף כולם הסכימו להציג! הם חיכו לקבל את הפידבק אחר כך ולשמע איך הם היו, כל אחד בדרך שלו. באמת חבל שלא חשבנו לתת לזה יותר במה לכל אחד אישית. זאת הייתה לי חוויה ממש מלמדת לעבוד אתם על ההצגה. זה גם אפשר לי לגלות דברים חדשים שלא ראיתי על חלקם לפני כן, [לדוגמה] ממה שאני מבינה זה הישג גדול שאסתר משתתפת בדבר כזה. אני ממש מרגישה שאצלה ההשתתפות התגברה מהר כל כך בזכות הקשר האישי שיצרנו. היא אינה מחפשת הרבה וקל כל כך לעזור לה להיות חלק. זה נותן מוטיבציה לעבוד עם מישהי שכל כך מהר אפשר לראות תוצאות." (מיכל, 12.3).

כשנשאלו המשתתפים מדוע החליטו להשתתף ענו כמה מהם כי הסיבה היא שהציעו להם להשתתף וההשתתפות הסבה להם הנאה. משתתף אחד אמר כי ההשתתפות עשתה לו טוב, הוא היה הקריין בשתי הצגות ואמר שהתפקיד עזר לו לשפר את הדיוק

עם פחות מדרגות ממש עזר לו להשתתף הרבה יותר בקלות. הוא גם הגיע עם יותר כוח לחזרות והצליח לעקוב אחרי הכול בלי שיעזרו לו...". בחירת המקום השפיעה גם על החשיפה של הפרויקט בין באי המועדון. המקום שנקבע לחזרות היה באזור מרכזי שבו הרבה אנשים יכלו לראות את החזרות מתקיימות. חלק מהאנשים אף ביקשו להשתתף בהצגה כתוצאה מכך. היה הרבה יותר קשב היום למרות שהתאמנו במקום עם מלא אנשים מסביב שראו אותנו. זה ממש עזר לפרסם את ההצגה, ואחר כך שמעתי גם שיחות בחוץ סביב נושא ההצגה...". מההצגה הראשונה עלה הצורך להתייחס להתאמה של התפקיד לשחקן ובמידת הצורך לערוך **הנגשה קוגניטיבית** כגון חלוקת הטקסט למקטעים קצרים וארגון התסריט כך שלכל אחד יהיה ברור מתי הוא נכנס. כמו כן, חלק מהאנשים לא ידעו לקרוא והלמידה הייתה בעל פה. "הדפסתי את ההצגה מחדש בצורה מחולקת לפי קטעים. זה ממש עזר לי ולהם לעשות סדר ולהבין מה קורה בכל סצנה ומי צריך להיות מתי ואיפה." (מיכל, 3.4).

ההצגה הועלתה במסיבה לקראת חג הפסח והחוויה הייתה טובה ומרגשת. מן הדברים שכתבה מיכל באותו היום: "הסתובבתי היום בין השחקנים ושאלתי אותם איך היה להם. נשמע שכולם ממש נהנו וזה היה להם טוב. שאלתי במיוחד את שלום כי בהתחלה הוא בכלל לא רצה, ורק בסוף הסכים. אבל הוא שמח שהצטרף ואפילו אמר שהיה רוצה להציג שוב בהצגה נוספת." המשוב מהקהל היה חשוב מאוד למציגים: "אסתר נכנסה לישיבה רק בשביל זה, ומירב קרנה מאושר וסיפרה על החוויות שלה מכתבת התסריט. אבי היה מופתע שההצגה באמת הייתה מהנה לאחרים. שלמה התרגש

פיזית וכי "היה הבדל בזמן כתיבת הטקסט מבחינת האלמנט הפיזי".. והסבירה את הסיפוק ששאבה מן הפעילות בכך ש"הכתיבה שלי היא מאוד טובה". כך מתארת זאת שלומית, סטודנטית לריפוי בעיסוק שעבדה עם מירב על כתיבת התסריט: "שבתי בבוקר עם מירב על הצגת פסח. קראנו ביחד את סיפור יציאת מצרים והתחלנו להרכיב את השלד של ההצגה ורשימת תפקידים. הערכתי מאוד את זה שמירב יצאה מאזור הנוחות שלה והסכימה לכתוב את ההצגה הזאת למרות שהיא לא מכירה את הסיפור טוב." (שלומית, 27.3).

מתוך כך, נוספו תפקידים מלבד משחק, כגון: הכנת תפאורה, בחירת מוזיקה, הכנת ריקוד, כתיבת מכתבי תודה. **הרחבת האפשרויות להשתתפות** בהצגה סייעה למעורבות של משתתפים נוספים שדרך ההשתתפות בהצגה עבדו גם על מטרות אישיות נוספות. "בבוקר הצעתי לאהובה שנשלב את הבקשה שלה לעבוד במחשב ואת הרצון שלה להיות שותפה להצגה על ידי הכנת השלטים של עשרת המכות במחשב... היה נחמד גם לשבת בסוף היום עם אסתר, יפה ושמחה להכין דברים להצגה. ממילא הן נשארות בשעות האלה, וככה הן עשו משהו יעיל גם בשביל עצמן וגם בשביל כולם להצגה. זה היה כמו להעביר קבוצה קטנה והיה ממש נחמד." (מיכל, 6.4).

כדי למקסם את ההשתתפות בהצגה עלה הצורך להנגיש את הפעילות על פי צרכיהם של המשתתפים בה, הן ברמה הפיזית, הן מבחינת הממשק האנושי והן מבחינה קוגניטיבית (טנא רינדה, 2011). החזרות להצגה התקיימו הפעם במקום נגיש (לגבי אחד המשתתפים שנעזר בהליכון). "אני חושבת ששינוי המקום של החזרות למקום

האקדמית אונו. "אני אנסה ממחר להוביל את עניין הריקוד לשבועות - זה בעצם נכנס כחלק מההצגה אבל זה חלק שאביגיל לא הגיעה אליו.. אז אני רוצה לקבוע עם שמחה ושושנה חזרות לריקוד... זה נשמע לי כיף". (חן, 26.5).

גם הפעם הייתה למידה משותפת של המנחה והמשתתפים לגבי הדרך לעשות חזרות מועילות בסביבה המתאימה. המקום המועדף היה הלובי: "היה יעיל מאוד להיפגש בלובי, זה ריכז את כולם במקום קטן וסגור יותר, וסייע בשמירה על הקשב של כל המשתתפים". נבחר טקסט כללי וכל משתתף בנה יחד עם אביגיל את התפקיד. לדוגמה: "ישבנו יחד על המחשב וניסחנו מחדש את חלקה בהצגה. גלי היא אינטליגנטית, שנונה ויצירתית. אני שמחה שנתתי לה את המקום להתבטא ולשפר את תפקידה בהצגה כראות עיניה. היא ממש הוכיחה את עצמה!" (אביגיל, 22.5).

ההכנות היו במפגשים פרטניים, ובחזרות זוגיות וקבוצתיות ובמהלכן היה אפשר ללמוד את הדמויות שאותה מגלם כל אחד ולעבד את החוויה של גילום תפקיד (להד, 2005). "היום החלטתי לעבוד באופן פרטני עם כל שחקן על תפקידו [לדוגמה] יוסי - תרגלנו לזמן קצר את תפקידו בהצגה, ואחר כך תרגמנו יחד מאמר קצר על בועז שהדפיס יוסי לפני כמה ימים. בכלל יוסי מגלה עניין בסיפור המגילה, ונראה שהוא מעוניין להמשיך ולחקור אותה, במיוחד מההיבט של בועז, בגלל תפקידו". (אביגיל, 27.5).

ההצגה הייתה מוצלחת, ובמקום ריקוד נבחרו תנועות פשוטות בזמן שנוגן שיר, שמילותיו חולקו למשתתפים, כך שהצופים היו מעורבים גם הם בהצגה. תודות

מאוד, ואמר שהמכתב [מכתב התודה שקיבל מהמועדון] הזה 'נותן לעיף כוח'... (מיכל, 9.4).

המשתתפים נשאלו מה היה התגמול שקיבלו כתוצאה מן ההשתתפות בהצגה חוץ מן ההשתתפות הרגילה. התשובות הראשוניות שעלו היו של הנאה מן הפעילות עצמה של המשחק. השמחה על המשוב שניתן מן הקהל, התשבחות ומחיאות הכפיים. מקצת המשתתפים התייחסו ללמידה מן החזרות והעשייה - הלמידה על החג ועל תוכנו, הצורך להיות סבלני כלפי משתתפים אחרים. כמו כן הייתה התייחסות להצגה כמשהו מעבר לרגיל והיום-יומי.

שלב שלישי - הצגת שבועות - הטמעת הפרויקט

"זו המשימה שלנו לטפח את הצוותים שלנו במקצוע המיוחד של התקווה". (דיגן, 1996).

בהמשך, על פי העבודה שכתבה מיכל על ההצגה, המשיכה את הפרויקט אביגיל, סטודנטית שנה ב' ממכללת מבח"ר והקבוצה הכינה הצגה לקראת שבועות. כמו בפעמים הקודמות העבודה החלה בהעלאת הנושא בשיבת הקהילה. "בישיבת קהילה העלינו חן ואני את עניין ההצגה לשבועות וביקשנו מן המעוניינים להשתתף להירשם אצלנו. אני יודעת שיש זמן עד שנתחיל בתכנון ובהתארגנות בפועל, אך בחרתי להעלות את הנושא היום כדי לעורר עניין ומחשבה. אני מקווה להעלות את הנושא שוב השבוע". (אביגיל, 13.5).

המשתתפים בהצגה זו היו חלקם ותיקים וחלקם חדשים. כמו כן הפעם עלה הרעיון לשלב ריקוד בהצגה, הפעם בהנחיית חן, סטודנטית לריפוי בעיסוק שנה ב' מן הקריה

"ולבסוף, זו המשימה שלנו לחכות בסבלנות, לשבת עם-, לצפות בפליאה, ולהיות עדים ביראת כבוד להשתלשלות חייו של האדם". (דיגן, 1996).

למשתתפים נכתבו מראש וניתן להם משוב לפני הקהל הרחב.

כשנשאלו השחקנים לגבי ההרגשה של "להיות שחקן" דיברו המשתתפים על ההרגשה טובה ורוממות רוח. אווירה מבודרת ונחמדה. העלו את ההזדהות עם הדמויות התנ"כיות בצורה שמביאה לידי שמחה. הייתה התייחסות לרמת הקושי, משתתפת אחת ציינה את הקושי שלה ואת ההתאמה של התפקיד לקושי שלה. משתתפת אחרת אמרה כי הדבר דורש ממנה לעשות את התפקיד שלה כמה שיותר טוב. כמו כן, מלבד התייחסות האישית הייתה התייחסות גם לממד הקבוצתי, שעבודה בשיתוף יוצרת תחושת אחדות.

מקורות

דילר, ר', רגב, ס', קסטנר, ל' וסטולר, מ' (2012). הדרכת סטודנטים לריפוי בעיסוק במאה ה-21 - תכתובת בדואר האלקטרוני כאמצעי משלים בהכשרה המעשית. כתב העת הישראלי לריפוי בעיסוק, 21(3), H184-H171.

חוק שיקום נכי נפש בקהילה, התש"ס (2000). ספר החוקים, 231, 1746.

טנא רינדה, מ' (2011). איפה הרמפה שלי? נגישות שירותי תרבות ופנאי לאנשים עם מוגבלות פסיכיאטרית. עניין של גישה, 13, עמותת שק"ל.

להד, מ' (2005). מבוא לדרמה תרפיה. בתוך: אור, א' ואמיר, ד' (עורכות). בשפה אחרת - תרפיה באמנויות - סיפורי טיפול. (עמודים 309-315). מודן: בן שמן.

Deegan, P. E. (1996, September). *Recovery, rehabilitation and the conspiracy of hope*. Paper presented at the Sixth Annual Mental Health Services Conference of Australia and New Zealand, Brisbane, Australia.

Krupa, T. (2013). Recovery model. In B. A. Schell, G. Gillen, M. Scaffa, & E. S. Cohn (Eds.), *Willard and Spackman's occupational therapy*. (pp. 564-573).

לסיכום, בשנה האחרונה הופקו שלוש הצגות במועדון התעסוקתי "קול מחול ומכחול", הצגות לפורים, פסח ושבעות. על ההפקה ניצחו הסטודנטיות לריפוי בעיסוק תוך עבודה רב-מקצועית עם צוות המועדון והסטודנטים למקצועות השונים. הפרויקט כולו היה תהליך למידה של כל הנוגעים בדבר לגבי השימוש במשחק כמאפשר הזדמנויות להרחבת המעורבות וההשתתפות של המשתתפים במועדון באופן משמעותי ומתגמל. מדברי בת אל, סטודנטית לתנועה: "היה לי מדהים לראות את החברים באור אחר, בכובע הנותנים, המופיעים, האקטיביים, ולא דווקא המקבלים והפאסיביים. אני מרגישה שזה ממש נתן להם חיות ופנים אחרות, שלא רואים ביום-יום. שמחתי להיות חלק מזה."

כששאלתי את המשתתפים לגבי הצגה נשאלתי: "מתי תהיה עוד הצגה?" רוב המשתתפים היו מעוניינים להציג שוב. המחשבה לעתיד היא להמשיך במתכונת זו של שלוש הצגות בשנה ולהמשיך ולתת במה והזדמנות לתפקידים משמעותיים.

Philadelphia: Lippincott Williams &
Wilkins.

נכתב בידי: **סיון רגב**, BOT, מרפאה בעיסוק,
מועדון תעסוקתי "קול מחול ומכחול"
ירושלים, האגודה לבריאות הציבור.

המידעון האלקטרוני

העמותה הישראלית לריפוי
בעיסוק מזמינה אתכם להתעדכן
מדי חודש דרך מידעון הנשלח
אליכם בדואר אלקטרוני.

במידעון מידע בנושאים שונים:
חדשות המקצוע, קורסים
והשתלמויות, חדשות מהאקדמיה
ומהשטח ועוד.

הרשמה לקבלת המידעון
דרך העמותה:
www.isot.org.il

להוספה לרשימת התפוצה
(בתחתית הדף)